

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δέκατο τμήμα)

της 6ης Μαρτίου 2014*

«Προδικαστική παραπομπή — Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης — Εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης — Πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης — Επαρκής σύνδεσμος — Έλλειψη — Αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου»

Στην υπόθεση C-206/13,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia (Ιταλία) με απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2013, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Απριλίου 2013, στο πλαίσιο της δίκης

Cruciano Siragusa

κατά

Regione Sicilia — Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δέκατο τμήμα),

συγκείμενο από τους E. Juhász, πρόεδρο τμήματος, A. Rosas (εισηγητή) και D. Šváby, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τον G. Palatiello, avvocato dello Stato,
- η Τσεχική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Smolek και J. Vlácil,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις M. Bulterman και C. Schillemans,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από την L. Pignataro-Nolin και τον C. Zadra,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 17 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης) και της αρχής της αναλογικότητας.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του C. Siragusa και της Regione Sicilia — Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo (Περιφέρεια της Σικελίας – Διεύθυνση πολιτιστικής και περιβαλλοντικής κληρονομιάς του Παλέρμο) σχετικά με απόφαση περί επαναφοράς στην προτέρα κατάσταση χώρου ανήκοντος στον C. Siragusa.

Το νομικό πλαίσιο

- 3 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι ο κύριος ακινήτου ευρισκομένου σε περιοχή υποκείμενη σε περιορισμούς για λόγους προστασίας του τοπίου δεν δύναται να προβεί σε οποιαδήποτε παρέμβαση χωρίς την άδεια της αρμόδιας διοικητικής αρχής.
- 4 Το άρθρο 146, παράγραφοι 1 και 2, του νομοθετικού διατάγματος 42, της 22ας Ιανουαρίου 2004, [Codice dei beni culturali e del paesaggio (κώδικας των πολιτιστικών αγαθών και του τοπίου, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 42/04)], όπως εφαρμόζεται στα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης προβλέπει ότι ο κύριος ακινήτου προστατευόμενου από τον νόμο δεν δύναται να το κατεδαφίσει ή να πραγματοποιήσει τροποποιήσεις που θίγουν τις προστατευόμενες αξίες του τοπίου. Πριν να προβεί σε τροποποιήσεις πρέπει να ζητήσει προηγουμένως άδεια. Αν προβεί σε τροποποιήσεις χωρίς να ζητήσει άδεια, η διοίκηση δύναται να επιτρέψει τις τροποποιήσεις αυτές στο πλαίσιο τακτοποίησης, εφόσον το εκτελεσθέν έργο είναι συμβατό με τις προστατευόμενες αξίες, εξαιρουμένων των περιπτώσεων τις οποίες προβλέπει το άρθρο 167, παράγραφοι 4 και 5, του νομοθετικού αυτού διατάγματος.
- 5 Το άρθρο 167 του νομοθετικού διατάγματος 42/04 ορίζει τις συνέπειες της μη τηρήσεως των υποχρεώσεων που επιβάλλονται από το εν λόγω νομοθετικό διάταγμα. Το άρθρο 167, παράγραφος 4, αυτού αναφέρει ότι η αρμόδια διοικητική αρχή προβαίνει σε εξέταση της συμβατότητας των επίμαχων έργων με γνώμονα τους κανόνες προστασίας του τοπίου, στις ακόλουθες περιπτώσεις:

«α) έργα που εκτελούνται χωρίς άδεια ή που δεν είναι σύμφωνα με την απαιτούμενη άδεια και από τα οποία δεν προέκυψε δημιουργία επιφάνειας χρήσεως ή όγκου ή αύξηση της επιφάνειας ή του όγκου που οικοδομήθηκαν νομίμως».
- 6 Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν πρόκειται για έργα από τα οποία προέκυψε δημιουργία επιφάνειας χρήσεως ή όγκου ή αύξηση της επιφάνειας ή του όγκου που οικοδομήθηκαν νομίμως και αν οι παρεμβάσεις θεωρούνται συμβατές με τους κανόνες προστασίας του τοπίου, ο παραβάτης μπορεί να υποχρεωθεί να καταβάλει χρηματικό ποσό ως κύρωση.

Τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 7 Ο προσφεύγων της κύριας δίκης είναι κύριος ακινήτου ευρισκομένου σε περιοχή υποκείμενη σε περιορισμούς για λόγους προστασίας του τοπίου. Επί του ακινήτου αυτού πραγματοποίησε, χωρίς να λάβει προηγουμένως άδεια, τροποποιήσεις, για την τακτοποίηση των οποίων ζήτησε τη χορήγηση οικοδομικής άδειας από τον Comune di Trabia, με την επιφύλαξη της προηγούμενης εγκρίσεως από τη Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo.
- 8 Η τελευταία αυτή εξέδωσε, στις 4 Απριλίου 2011, διάταξη-εντολή με την οποία τον διέταξε να επαναφέρει τον χώρο στην προτέρα κατάσταση με την κατεδάφιση όλων των έργων που κατασκευάστηκαν καταχρηστικά, εντός προθεσμίας 120 ημερών από τη λήψη της διατάξεως αυτής. Η

αιτιολογία της διατάξεως αυτής συνίσταται στο ότι τα επίμαχα έργα δεν δύνανται να εξεταστούν ως προς τη συμβατότητά τους με τους κανόνες προστασίας του τοπίου κατά την έννοια των άρθρων 167 και 181 του νομοθετικού διατάγματος 42/04, δεδομένου ότι είχαν ως συνέπεια αύξηση του όγκου.

- 9 Ο προσφεύγων της κύριας δίκης άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προσφυγή κατά της εν λόγω διατάξεως-εντολής.
- 10 Κατά το αιτούν δικαστήριο, στο δίκαιο της Ένωσης η προστασία του τοπίου δεν αποτελεί αυτοτελή ούτε εννοιολογικά διακριτό τομέα σε σχέση με τον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, αλλά τμήμα αυτού. Το δικαστήριο αυτό παραθέτει συναφώς:
  - το άρθρο 2, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συμβάσεως για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα περιβάλλοντος, η οποία εγκρίθηκε εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με την απόφαση 2005/370/ΕΚ του Συμβουλίου, της 17ης Φεβρουαρίου 2005 (ΕΕ L 124, σ. 1, στο εξής: Σύμβαση του Århus),
  - τον κανονισμό (ΕΚ) 1367/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, για την εφαρμογή στα όργανα και τους οργανισμούς της Κοινότητας των διατάξεων της Συμβάσεως του Århus, σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (ΕΕ L 264, σ. 13),
  - το άρθρο 2, σημείο 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2003, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου (ΕΕ L 41, σ. 26), και
  - τα άρθρα 1 και 3 της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1).
- 11 Το αιτούν δικαστήριο υπενθυμίζει περαιτέρω ότι ο τομέας του περιβάλλοντος εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά την έννοια των άρθρων 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ και 21, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ΣΕΕ, καθώς και των άρθρων 4, παράγραφος 2, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ, 11 ΣΛΕΕ, 114 ΣΛΕΕ και 191 ΣΛΕΕ.
- 12 Κατά το αιτούν δικαστήριο, το σύστημα προστασίας του τοπίου συνεπάγεται για τις ιδιωτικές δραστηριότητες περιορισμούς που δεν συνιστούν οπωσδήποτε απόλυτη απαγόρευση οικοδομής. Επομένως, όλες οι οικοδομικές δραστηριότητες, έστω και αν συνεπάγονται αύξηση του όγκου, δεν θίγουν συστηματικά και εν πάση περιπτώσει τα συμφέροντα τα οποία προστατεύει η επίμαχη νομοθεσία.
- 13 Εξέταση, συνεπαγόμενη τη δυνατότητα τακτοποιήσεως κατόπιν καταβολής χρηματικής κυρώσεως, θα μπορούσε να διενεργηθεί *in concreto*, αν το νομοθετικό διάταγμα 42/04 δεν προέβλεπε το αυστηρό και αφηρημένο τεκμήριο του αποκλεισμού των έργων που συνεπάγονται «δημιουργία επιφάνειας χρήσεως ή όγκου ή αύξηση της επιφάνειας ή του όγκου που οικοδομήθηκαν νομίμως». Συγκεκριμένα, και στην περίπτωση αυτή, η προστασία του τοπίου θα μπορούσε να θεωρηθεί, βάσει συγκεκριμένης εξέτασεως, ότι είναι συμβατή με τη διατήρηση του έργου.
- 14 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επομένως αν το άρθρο 167 του νομοθετικού διατάγματος 42/04, καθόσον αποκλείει, βάσει τεκμηρίου, μια κατηγορία έργων από οποιαδήποτε εξέταση της συμβατότητας αυτών με την προστασία του τοπίου επιβάλλοντας την κατεδάφισή τους, θα μπορούσε να συνιστά αδικαιολόγητη και δυσανάλογη προσβολή του δικαιώματος ιδιοκτησίας το οποίο εγγυάται το άρθρο 17 του Χάρτη, εφόσον το άρθρο αυτό ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι περιορισμοί του

δικαιώματος ιδιοκτησίας μπορούν να επιβληθούν μόνο μετά από την εξακρίβωση της πραγματικής, και όχι απλώς αφηρημένης, υπάρξεως αντίθετου συμφέροντος. Αναφέρει επίσης την αρχή της αναλογικότητας ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης.

- 15 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Εμποδίζουν το άρθρο 17 του [Χάρτη] και η αρχή της αναλογικότητας, ως γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, την εφαρμογή εθνικής διατάξεως η οποία, όπως το άρθρο 167, παράγραφος 4, στοιχείο α, του νομοθετικού διατάγματος 42/2004, αποκλείει τη δυνατότητα χορηγήσεως προς τακτοποίηση της σχετικής με την προστασία του τοπίου άδειας που απαιτείται για όλες τις ανθρώπινες παρεμβάσεις που συνεπάγονται αύξηση επιφάνειας και όγκου, ανεξαρτήτως της συγκεκριμένης εξακριβώσεως της συμβατότητας των παρεμβάσεων αυτών προς τις αξίες της προστασίας του τοπίου στη συγκεκριμένη τοποθεσία;»

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

- 16 Με το ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το άρθρο 17 του Χάρτη και η αρχή της αναλογικότητας έχουν την έννοια ότι είναι αντίθετα προς διάταξη εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως όπως το άρθρο 167, παράγραφος 4, στοιχείο α, του νομοθετικού διατάγματος 42/04.
- 17 Το σύνολο των ενδιαφερομένων που υπέβαλαν παρατηρήσεις καταλήγουν στην αναρμοδιότητα του Δικαστηρίου να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα, λόγω ελλείψεως επαρκούς συνδετικού στοιχείου με το δίκαιο της Ένωσης. Υπενθυμίζουν, περαιτέρω, ότι εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξηγήσει ποιος είναι ο σύνδεσμος μεταξύ των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητήθηκε η ερμηνεία και του άρθρου 167, παράγραφος 4, στοιχείο α, του νομοθετικού διατάγματος 42/04.
- 18 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξετάζει ωστόσο τα διάφορα νομοθετήματα στα οποία αναφέρθηκε το αιτούν δικαστήριο υποστηρίζοντας, για κάθε ένα από αυτά, τα εξής:
- η απόφαση 2005/370 περιορίζεται στην ενσωμάτωση της Συμβάσεως του Århus στην έννομη τάξη της Ένωσης και αποτελεί μέτρο της Ένωσης το οποίο δεν απαιτεί κανόνα μεταφοράς εκ μέρους κρατών μελών·
  - ο κανονισμός 1367/2006 δεν απευθύνεται στα κράτη μέλη, αλλά στα θεσμικά όργανα της Ένωσης και δεν έχει καμία σχέση με τα πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης ούτε, κατά μείζονα λόγο, με το νομοθετικό διάταγμα 42/04·
  - το ίδιο ισχύει και για την οδηγία 2003/4, για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες·
  - από τη δικογραφία δεν προκύπτει ότι η οδηγία 2011/92 είναι κρίσιμη για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης, καθόσον τα έργα που κατασκεύασε ο C. Siragusa δεν εγείρουν κατά τα φαινόμενα ζήτημα τηρήσεως της οδηγίας αυτής λόγω ελλείψεως εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων·
  - τα άρθρα 3, παράγραφος 3, ΣΕΕ και 21, παράγραφος 2, στοιχείο στ', ΣΕΕ απευθύνονται στην Ένωση και όχι στα κράτη μέλη·
  - το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ε', ΣΛΕΕ αφορά την κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των κρατών μελών και της Ένωσης και περιλαμβάνεται στο αφιερωμένο στις αρχές τμήμα·

- το άρθρο 11 ΣΛΕΕ απευθύνεται επίσης στην Ένωση·
  - το άρθρο 114 ΣΛΕΕ απευθύνεται στα θεσμικά όργανα που προβλέπονται στην Ένωση και όχι στα κράτη μέλη, και
  - ακόμη και αν υποτεθεί ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη εθνική κανονιστική ρύθμιση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης λόγω της αναφοράς που γίνεται στο άρθρο 191 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει ότι, δεδομένου ότι το άρθρο 191 ΣΛΕΕ αναφέρεται στη δράση της Ένωσης, δεν μπορεί να γίνει επίκληση της διατάξεως αυτής από ιδιώτες προκειμένου να αποκλεισθεί η εφαρμογή εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως που παρεμβαίνει σε τομέα σχετικό με την πολιτική περιβάλλοντος, εφόσον δεν εφαρμόζεται καμία ρύθμιση της Ένωσης θεσπισθείσα δυνάμει του άρθρου 192 ΣΛΕΕ που να καλύπτει ειδικώς τη σχετική δράση (απόφαση της 9ης Μαρτίου 2010, C-378/08, ERG κ.λπ., Συλλογή 2010, σ. I-1919, σκέψη 46).
- 19 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 94, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πρέπει να περιέχει την έκθεση των λόγων που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να διερωτηθεί ως προς την ερμηνεία ή το κύρος συγκεκριμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τον σύνδεσμο που το αιτούν δικαστήριο θεωρεί ότι υπάρχει μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας. Η έκθεση αυτή, όπως και η συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών που απαιτεί το άρθρο 94, στοιχείο α', του εν λόγω Κανονισμού Διαδικασίας, πρέπει να παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να εξακριβώσει, πέραν του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, την αρμοδιότητά του για να απαντήσει στο υποβληθέν ερώτημα.
- 20 Το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη προβλέπει ότι οι διατάξεις του απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν αυτά εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ, όπως και το άρθρο 51, παράγραφος 2, του Χάρτη, ορίζει ότι οι διατάξεις του εν λόγω Χάρτη δεν συνεπάγονται καμία επέκταση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης, όπως αυτές ορίζονται στις Συνθήκες. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο καλείται να ερμηνεύσει, με γνώμονα τον Χάρτη, το δίκαιο της Ένωσης εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων οι οποίες έχουν απονεμηθεί σε αυτήν (απόφαση της 15ης Νοεμβρίου 2011, C-256/11, Dereci κ.λπ., Συλλογή 2011, σ. I-11315, σκέψη 71 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 21 Το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει ότι δεν μπορεί να εκτιμήσει, με γνώμονα τον Χάρτη, εθνική κανονιστική ρύθμιση που δεν εντάσσεται στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης. Αντιθέτως, όταν η ρύθμιση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου αυτού, το Δικαστήριο, αποφαινόμενο επί αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, οφείλει να παρέχει όλα τα αναγκαία ερμηνευτικά στοιχεία για την εκτίμηση, εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, της συμβατότητας της κανονιστικής αυτής ρυθμίσεως με τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων τον σεβασμό διασφαλίζει (βλ. απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2013, C-617/10, Åkerberg Fransson, σκέψη 19 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 22 Ο ορισμός αυτός του πεδίου εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης επιρρωννύεται από τις επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 51 του Χάρτη, οι οποίες, κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, τρίτο εδάφιο, ΣΕΕ αλλά και το άρθρο 52, παράγραφος 7, του Χάρτη, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την ερμηνεία του (βλ., κατά την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-279/09, DEB, Συλλογή 2010, σ. I-13849, σκέψη 32). Σύμφωνα με τις εν λόγω επεξηγήσεις, η υποχρέωση σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων που καθορίζονται στο πλαίσιο της Ένωσης επιβάλλεται στα κράτη μέλη μόνον όταν ενεργούν εντός του πεδίου εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.
- 23 Σύμφωνα με την περιγραφή που έκανε το αιτούν δικαστήριο, η διαδικασία της κύριας δίκης αφορά διάταξη-εντολή με την οποία ο C. Siragusa διετάχθη να κατεδαφίσει τα έργα που κατασκεύασε κατά παράβαση νόμου περί προστασίας των πολιτιστικών αγαθών και του τοπίου. Μια τέτοια διαδικασία συνδέεται με το δίκαιο της Ένωσης που αφορά το περιβάλλον, δεδομένου ότι η προστασία του

τοπίου, την οποία αφορά ο επίμαχος εθνικός νόμος, αποτελεί τμήμα της προστασίας του περιβάλλοντος. Το αιτούν δικαστήριο παραθέτει, συναφώς, διάφορες διατάξεις του δικαίου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος.

- 24 Πρέπει εντούτοις να υπομνησθεί ότι η έκφραση «όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης», κατά την έννοια του άρθρου 51 του Χάρτη, επιβάλλει την ύπαρξη συνδέσμου ορισμένου βαθμού, που να υπερβαίνει την εγγύτητα των σχετικών τομέων ή τις έμμεσες επιπτώσεις του ενός τομέα στον άλλο (βλ., κατά την έννοια αυτή, απόφαση της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow, Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 16).
- 25 Για να καθοριστεί αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση εμπίπτει στην εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης, κατά την έννοια του άρθρου 51 του Χάρτη, πρέπει να εξετάζεται, μεταξύ άλλων στοιχείων, αν αυτή σκοπεί στην εφαρμογή διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, ο χαρακτήρας της ρυθμίσεως αυτής και το αν αυτή επιδιώκει σκοπούς διαφορετικούς από εκείνους του δικαίου της Ένωσης, έστω και αν η ρύθμιση ενδέχεται να επηρεάζει έμμεσα το δίκαιο αυτό, καθώς και αν υφίσταται ειδική ρύθμιση του δικαίου της Ένωσης στον τομέα αυτό ή δυνάμενη να τον επηρεάσει (βλ. αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 1997, C-309/96, Annibaldi, Συλλογή 1997, σ. I-7493, σκέψεις 21 έως 23· της 8ης Νοεμβρίου 2012, C-40/11, Iida, σκέψη 79, καθώς και της 8ης Μαΐου 2013, C-87/12, Ymeraga κ.λπ., σκέψη 41).
- 26 Ειδικότερα, το Δικαστήριο κατέληξε στη μη εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ένωσης σε σχέση με εθνική κανονιστική ρύθμιση λόγω του γεγονότος ότι οι διατάξεις της Ένωσης στον σχετικό τομέα δεν επέβαλλαν καμία υποχρέωση στα κράτη μέλη όσον αφορά την επίμαχη στην κύρια δίκη κατάσταση (βλ. απόφαση της 13ης Ιουνίου 1996, C-144/95, Maurin, Συλλογή 1996, σ. I-2909, σκέψεις 11 και 12).
- 27 Όπως υποστήριξαν οι ενδιαφερόμενοι που υπέβαλαν παρατηρήσεις, ούτε οι διατάξεις των Συνθηκών ΕΕ και ΣΕΕ που αναφέρει το αιτούν δικαστήριο ούτε η κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τη Σύμβαση του Århus ούτε οι οδηγίες 2003/4 και 2011/92 επιβάλλουν στα κράτη μέλη ειδικές υποχρεώσεις για την προστασία του τοπίου όπως πράττει το ιταλικό δίκαιο.
- 28 Οι σκοποί των κανονιστικών αυτών ρυθμίσεων και του νομοθετικού διατάγματος 42/04 δεν είναι ίδιοι, έστω και αν το τοπίο αποτελεί ένα από τα στοιχεία που λαμβάνονται υπόψη για την εκτίμηση των επιπτώσεων ενός σχεδίου στο περιβάλλον, σύμφωνα με την οδηγία 2011/92, και συγκαταλέγεται μεταξύ των στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη στις περιβαλλοντικές πληροφορίες τις οποίες αφορούν η Σύμβαση του Århus, ο κανονισμός 1367/2006 και η οδηγία 2003/4.
- 29 Το Δικαστήριο έκρινε στην προπαρατεθείσα απόφαση Annibaldi, στην οποία αναφέρονται οι επεξηγήσεις σχετικά με το άρθρο 51 του Χάρτη, ότι το γεγονός και μόνον ότι εθνικός νόμος είναι ικανός να επηρεάσει έμμεσα τη λειτουργία κοινής οργανώσεως γεωργικών αγορών δεν μπορεί να συνιστά επαρκή σύνδεσμο (προπαρατεθείσα απόφαση Annibaldi, σκέψη 22· βλ., επίσης, προπαρατεθείσα απόφαση Kremzow, σκέψη 16).
- 30 Συναφώς, από κανένα στοιχείο δεν μπορεί να συναχθεί ότι οι κρίσιμες στην υπόθεση της κύριας δίκης διατάξεις του νομοθετικού διατάγματος 42/04 εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Συγκεκριμένα, οι διατάξεις αυτές δεν συνιστούν εφαρμογή κανόνων του δικαίου της Ένωσης, πράγμα που διακρίνει την υπόθεση της κύριας δίκης την οποία αφορά η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως από εκείνη επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2013, C-416/10, Križan κ.λπ., στην οποία αναφέρεται το αιτούν δικαστήριο.
- 31 Πρέπει επιπλέον να ληφθεί υπόψη ο σκοπός της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο δίκαιο της Ένωσης, που συνίσταται στη διασφάλιση της μη προσβολής των δικαιωμάτων αυτών στους τομείς δραστηριοτήτων της Ένωσης, είτε λόγω της δράσης της Ένωσης είτε λόγω της εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης από τα κράτη μέλη.

- 32 Την επιδίωξη του σκοπού αυτού δικαιολογεί η ανάγκη να αποφευχθεί το ενδεχόμενο η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων, που δύναται να είναι διαφορετική αναλόγως του κάθε εθνικού δικαίου, να θίξει την ενότητα, την υπεροχή και την αποτελεσματικότητα του δικαίου της Ένωσης (βλ., κατά την έννοια αυτή, απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1970, 11/70, *Internationale Handelsgesellschaft*, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 581, σκέψη 3, και της 26ης Φεβρουαρίου 2013, C-399/11, *Melloni*, σκέψη 60). Από την απόφαση περί παραπομπής όμως δεν προκύπτει ότι υφίσταται τέτοιος κίνδυνος στην υπόθεση της κύριας δίκης.
- 33 Από το σύνολο των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι δεν θεμελιώνεται η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να προβεί σε ερμηνεία του άρθρου 17 του Χάρτη (βλ., κατά την έννοια αυτή, απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2010, C-245/09, *Omalet*, Συλλογή 2010, σ. I-13771, σκέψη 18· διατάξεις της 1ης Μαρτίου 2011, C-457/09, *Chartry*, Συλλογή 2011, σ. I-819, σκέψεις 25 και 26· της 10ης Μαΐου 2012, C-134/12, *Corpul Național al Polițiștilor*, σκέψη 15· της 7ης Φεβρουαρίου 2013, C-498/12, *Pedone*, σκέψη 15, καθώς και της 7ης Νοεμβρίου 2013, C-371/13, *SC Schuster & Co Ecologic*, σκέψη 18).
- 34 Όσον αφορά την αρχή της αναλογικότητας, η αρχή αυτή συγκαταλέγεται μεταξύ των γενικών αρχών του δικαίου της Ένωσης που πρέπει να τηρούνται από εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης ή θέτει σε εφαρμογή το τελευταίο αυτό (βλ., κατά την έννοια αυτή, αποφάσεις της 18ης Φεβρουαρίου 1982, 77/81, *Zuckerfabrik Franken*, Συλλογή 1982, σ. 681, σκέψη 22· της 16ης Μαΐου 1989, 382/87, *Buet* και *EBS*, Συλλογή 1989, σ. 1235, σκέψη 11· της 2ας Ιουνίου 1994, C-2/93, *Exportslachterijen van Oordegem*, Συλλογή 1994, σ. I-2283, σκέψη 20, καθώς και της 2ας Δεκεμβρίου 2010, C-422/09, C-425/09 και C-426/09, *Βανδώρου κ.λπ.*, Συλλογή 2010, σ. I-12411, σκέψη 65).
- 35 Δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο δεν απέδειξε, καταδεικνύοντας την ύπαρξη επαρκούς συνδέσμου, ότι το άρθρο 167, παράγραφος 4, στοιχείο α, του νομοθετικού διατάγματος 42/04 εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης ή θέτει σε εφαρμογή το τελευταίο αυτό, ομοίως δεν θεμελιώνεται η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να προβεί εν προκειμένω σε ερμηνεία της αρχής της αναλογικότητας.
- 36 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το Δικαστήριο είναι αναρμόδιο για να απαντήσει στο ερώτημα που υπέβαλε το *Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia*.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 37 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπιπτόντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δέκατο τμήμα) αποφαινεται:

Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αναρμόδιο για να απαντήσει στο ερώτημα που υπέβαλε το *Tribunale amministrativo regionale per la Sicilia* (Ιταλία).

(υπογραφές)